

ZADATCI I RJEŠENJA

Redakcija, iz tehničkih razloga, daje ovo upozorenje:

Krajnji rok za primanje rješenja iz ovog broja je 30. rujna 2026. Rješenja (i imena rješavatelja) bit će objavljena u br. 2/306.

Ujedno molimo da pripazite na upute rješavateljima koje su na str. 294.

A) Zadatci iz matematike

4085. Ako je

$$(3x-y)^2 + \sqrt{x+38+14\sqrt{x-11}} + |x-y+z| = 7$$

koliko je $x + y + z$?

4086. Ako su a, b, c pozitivni brojevi takvi da je $a + b + c = 1$, dokaži nejednakost

$$7(ab + bc + ca) \leq 2 + 9abc.$$

4087. Neka je $P(x) = ax^2 + bx + c$ kvadratni trinom s nenegativnim koeficijentima. Dokaži da za svaki pozitivan x vrijedi

$$P(x)P\left(\frac{1}{x}\right) \geq (P(1))^2.$$

4088. Odredi kompleksne brojeve w i z iz uvjeta:

$$\frac{w+z}{1+wz} + \frac{1}{z} = 0, \quad \frac{w-z}{1-wz} + \frac{1}{w} = 0.$$

4089. Ako su a, b, x, y pozitivni realni brojevi dokaži nejednakost

$$\frac{a^3}{x} + \frac{b^3}{y} \geq \frac{(a+b)^3}{2(x+y)}.$$

4090. U četverokutu $ABCD$ je $|AB| = 4$ cm, $|BC| = 7.5$ cm, $|AD| = 6$ cm, $|BD| = 5$ cm i $\sphericalangle BAD = \sphericalangle DBC = \alpha$. Kolika je duljina dužine $\overline{CD}$?

4091. Na pravcu su dane točke A, B, C, D , tim redom. Nad $\overline{AB}$ i $\overline{CD}$ kao promjerima su konstruirane kružnice i njihova zajednička tangenta EF , gdje su E i F točke na tim kružnicama i $EF \cap AD = G$. Pokaži da je

- i) $|AC||BG| = |BD||AG|$
- ii) $|EF|^2 = |AC||BD|$.

4092. Neka su s_α i s_β duljine simetrala šiljastih kutova pravokutnog trokuta ABC i P njegova površina. Dokaži da vrijedi nejednakost

$$\frac{1}{s_\alpha^2} + \frac{1}{s_\beta^2} \geq \frac{1}{4P}(2 + \sqrt{2}).$$

4093. Duljina osnovice jednakokračnog trokuta je $2a$, a visina na nju je h . Tangenta na upisanu kružnicu paralelna je s osnovicom trokuta. Odredi duljinu dijela tangente unutar trokuta.

4094. Na kružnici opisanoj oko kvadrata $ABCD$ proizvoljno je odabrana točka M na manjem kružnom luku BC . Presjeci pravaca AM i BD , odnosno AC i DM , su P i Q . Ako je duljina stranice kvadrata jednaka a , kolika je površina četverokuta $APQD$?

4095. Točka F nalazi se na produžetku stranice $\overline{AD}$ paralelograma $ABCD$ (D je između A i F). Dužina $\overline{BF}$ siječe dijagonalu $\overline{AC}$ u točki E i stranicu $\overline{CD}$ u G . Dokaži da vrijedi nejednakost

$$\frac{1}{|BE|} = \frac{1}{|BG|} + \frac{1}{|BF|}.$$

4096. Unutar kvadrata $ABCD$ dana je točka P takva da je $|AP| = 4$ cm, $|BP| = 1$ cm i $|DP| = 5$ cm. Kolika je površina kvadrata?

4097. U trapezu $ABCD$ ($AB \parallel CD$) simetrale unutarnjih kutova kod vrhova A i D sijeku se na kraku $\overline{BC}$. Dokaži $|AD| = |AB| + |CD|$.

4098. Park je oblika četverokuta $ABCD$ kojemu su kutovi u vrhovima A i D pravi. Duljine paralelnih stranica su a i b . Ako postoji drvo koje je na jednakoj udaljenosti od sve četiri njegove stranice, kolika je površina parka?

B) Zadatci iz fizike

OŠ – 566. Mihael je u lonac mase 800 g stavio tri litre vode početne temperature 18°C . Temperatura lonca bila je 22°C . Voda je na ploči zakuhala za 10 min. Nakon toga je u vodu dodao 400 g tjestenine iste početne temperature kao lonac i izmjerio da je prošla jedna minuta dok voda nije opet zakuhala. Zna da je specifični toplinski kapacitet vode 4200 J/kgK , a lonca 600 J/kgK . Iz svojih je mjerenja izračunao specifični toplinski kapacitet tjestenine. Koji je rezultat dobio?

OŠ – 567. Brod plovi rijekom između dvije luke. Njegova je brzina 5 puta veća od brzine rijeke. Iz luke A je krenuo u 8:30 i u luku B stigao u 11 sati. Tamo se zadržao 2 sata i krenuo natrag. U koliko se sati vratio u luku A? Luka B je nizvodno od luke A.

OŠ – 568. Konvergentna leća jakosti 4 dioptrije daje sliku predmeta visoku 18 cm. Slika je od leće udaljena 50 cm. Koliko je predmet udaljen od leće i koliko je visok?

OŠ – 569. Tijelo se nalazi na kosini nagiba 30° i može kliziti po njoj. Tijelo je spojeno na oprugu. U početnom trenutku opruga nije deformirana. Početna brzina tijela iznosi 2 m/s i ono titra na kosini. Ukupan put koji tijelo prijeđe dok se ne zaustavi iznosi 0.8 m. Opruga je tada ponovo u početnom položaju. Koliko iznosi koeficijent trenja na kosini? Kinetička energija tijela jednaka je polovici umnoška mase tijela i kvadrata njegove brzine.

1896. Banane su poznate po visokom udjelu kalija i blagoj radioaktivnosti zbog izotopa ^{40}K koji ima prirodnu zastupljenost od 0.012 % i vrijeme poluraspada 1.251 milijardi godina. Banana, čim je ubrana, više ne može biološkim putem održavati prirodnu zastupljenost radioaktivnog izotopa ^{40}K , već ona s vremenom opada. Iako se ^{40}K samo u 89 % slučajeva β -raspada u ^{40}Ca (a u 11 % slučajeva uhvatom elektrona u ^{40}Ar), pretpostavite radi jednostavnosti da se *uvijek* (u 100 % slučajeva) raspada u izotop kalcija. Maseni omjer ukupnog kalcija i kalija u tek ubranoj banani iznosi $m_{\text{Ca}}/m_{\text{K}} = 1.4\%$. Radi jednostavnosti također pretpostavite da svi izotopi kalija i kalcija imaju jednaku molarnu masu. Nakon koliko će vremena navedeni omjer iznositi 1.41 %? Kolika je krajnja vrijednost tog omjera, nakon što se raspadne sav ^{40}K ?

1897. Pretpostavi da se Zemlja giba po savršeno kružnoj putanji oko Sunca. Neka je r polumjer te putanje, T period ophoda oko Sunca, a v brzina njezina kruženja. Ako Sunce zamijenimo crnom rupom:

A) iste mase kao Sunce;

B) istog polumjera kao Sunce;

kolika mora biti relativna promjena:

a) T i v Zemlje da bi r ostao isti;

b) r i v Zemlje da bi T ostao isti;

c) r i T Zemlje da bi v ostao isti?

Masa Sunca je $2 \cdot 10^{30}$ kg, a polumjer $7 \cdot 10^8$ m.

Pomoć: Istraži pojam Schwarzschildova polumjera (vidi rješenje zadatka 1883).

1898. U sustavu jednog promatrača foton vidljive svjetlosti ima energiju 2 eV. Drugi promatrač giba se spram prvoga brzinom od 60 % brzine svjetlosti. Kolika je energija fotona u sustavu tog promatrača ako se on giba:

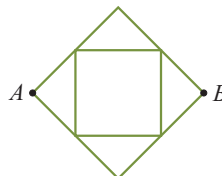
a) u istom smjeru kao i foton;

b) u suprotnom smjeru od fotona?

Je li za drugog promatrača foton i dalje unutar spektra vidljive svjetlosti?

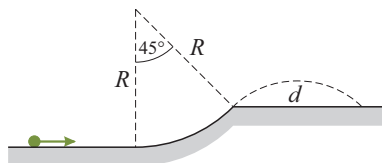
Uputa: Koristi Lorentzove transformacije.

1899. Na slici je prikazan strujni krug sastavljen od otpornih žica. Sve žice imaju ista otporna svojstva (otpornost i površinu poprečnog presjeka). Krug se sastoji od manjeg kvadrata unutar većeg kvadrata, međusobno zakrenutih za 45° . Otpor stranice manjeg kvadrata je 1Ω . Koliki je otpor kruga između točaka A i B?

Uputa: Nemoj odmah napasti problem računom. Neke od žica mogu se ukloniti iz priče pravilnim argumentom.

1900. Malena kuglica giba se po horizontalnoj podlozi početnom brzinom 10 m/s. Zatim nailazi na cilindrično uzvišenje polumjera zakrivljenosti 2 cm, koje zatvara kut od 45° , kao na slici. Nakon odvajanja od podloge kuglica preleti udaljenost d prije nego udari o tlo (na visini s koje je odletjela). Kolika je udaljenost d ? Koristi $g = 10 \text{ m/s}^2$.

(Zadatak osmislio Duje Dodig.)

1901. Između izvora svjetlosti i sfernog konavnog zrcala polumjera zakrivljenosti 1 m postavljena je planparalelna staklena ploča indeksa loma 1.5, okomito na optičku os sustava. Ako je izvor na udaljenosti 1.1 m od tjemena zrcala, kolika mora biti debljina ploče da bi se izvor poklopio sa svojom slikom? Ovisi li rješenje o položaju ploče? Promatraj samo zrake svjetlosti vrlo bliske optičkoj osi.

(Zadatak osmislio Duje Dodig.)

1902. Uz pretpostavku da se temperatura tijela vrlo brzo izjednačuje duž čitavoga njegova volumena, može se pokazati da vrijeme Δt potrebno da se tijelo ohladi toplinskim zračenjem s neke početne temperature T_1 na konačnu T_2 ovisi kao

$$\Delta t = \frac{V}{A} f(T_1, T_2),$$

gdje je V volumen tijela, A njegovo oplošje, a $f(T_1, T_2)$ neka funkcija koja ovisi o samo krajnjim temperaturama i svojstvima materijala. (Rastuća ovisnost o volumenu dolazi zbog povećanja količine materijala koji se mora ohladiti, a padajuća ovisnost o oplošju zbog povećanja površine kroz koju se toplina može probijati.) Ako se kugla neke mase toplinskim zračenjem ohladi s neke T_1 na neku T_2 za 1 minutu, za koliko se vremena između istih temperatura ohladi kugla od istoga materijala, 30 puta veće mase?

C) Rješenja iz matematike

4057. Dokaži da realne brojeve $a \neq b$ vrijedi nejednakost

$$(a^2 + b^2)^3 < 2(a^3 + b^3)^2.$$

Rješenje. Sređivanjem dobivamo

$$a^6 + 3a^4b^2 + 3a^2b^4 + b^6 \leq 2a^6 + 4a^3b^3 + 2b^6$$

tj. dobivamo ekvivalentnu nejednakost

$$3a^2b^2(a^2 + b^2) \leq a^6 + 4a^3b^3 + b^6.$$

Sada imamo

$$3a^2b^2(a^2 - 2ab + b^2) \leq a^6 - 2a^3b^3 + b^6$$

$$3a^2b^2(a - b)^2 \leq (a^3 - b^3)^2 \\ = (a - b)^2(a^2 + ab + b^2)^2.$$

Za $a \neq b$ dijeljenjem s $(a - b)^2$ dobivamo ekvivalentnu nejednakost

$$3a^2b^2 \leq (a^2 + ab + b^2)^2.$$

No,

$$(a^2 + ab + b^2)^2 \geq (2ab + ab)^2 = 9a^2b^2 \geq 3a^2b^2,$$

pa i polazna nejednakost vrijedi.

Ur.

4058. Nađi sva realna rješenja (x, y) jednadžbe

$$y^4 + 4y^2x - 11y^2 + 4xy - 8y + 8x^2 - 40x + 52 = 0.$$

Rješenje. Zapišimo danu jednadžbu kao kvadratnu jednadžbu po varijabli x :

$$8x^2 + 4(y^2 + y - 10)x \\ + y^4 - 11y^2 - 8y + 52 = 0.$$

Izračunajmo diskriminantu ove jednadžbe:

$$D = 16(y^2 + y - 10)^2 - 32(y^4 - 11y^2 - 8y + 52) \\ = -16(y^2 - y - 2)^2 \leq 0.$$

Da bi rješenja bila realna, diskriminanta mora biti nenegativna. Dakle, jedino moguće je:

$$y^2 - y - 2 = 0 \implies y_1 = 2 \quad \text{i} \quad y_2 = -1.$$

Kad je diskriminanta jednaka 0, rješenje kvadratne jednadžbe je jedinstveno i iznosi $x = -\frac{b}{2a}$. Tako imamo

$$x = -\frac{y^2 + y - 10}{4} \implies x_1 = 1 \quad \text{i} \quad x_2 = \frac{5}{2}.$$

Znači, zadana jednadžba ima dva realna rješenja:

$$(x, y) \in \left\{ (1, 2), \left(\frac{5}{2}, -1 \right) \right\}.$$

Ivan Jukić (1),

Gimnazija Vukovar, Vukovar

4059. Dan je polinome

$$P(x) = x^4 + x^3 + x^2 + x + 1.$$

Nađi polinome $Q(x)$ i $R(x)$ koji imaju pozitivne stupnjeve i cjelobrojne koeficijente, tako da vrijedi $Q(x)R(x) = P(5x^2)$ za svaki x .

Rješenje. Potražimo faktorizaciju s $R(x) = Q(-x)$ jer $P(5x^2)$ mora biti parna funkcija. Ne-ka je

$$R(x) = ax^4 + bx^3 + cx^2 + dx + e.$$

Tada je

$$\begin{aligned} P(5x^2) &= 625x^8 + 125x^6 + 25x^4 + 5x^2 + 1 \\ &= (ax^4 + bx^3 + cx^2 + dx + e) \\ &\quad \cdot (ax^4 - bx^3 + cx^2 - dx + e) \end{aligned}$$

$$\Rightarrow a^2 = 625 \quad \text{tj.} \quad a = 25$$

$$e^2 = 1 \quad \text{tj.} \quad e = 1$$

$$2ac - b^2 = 125$$

$$2ac - 2bd + c^2 = 25$$

$$2ce - d^2 = 5$$

$$(1) \quad 50c - b^2 = 125$$

$$(2) \quad 50 - 2bd + c^2 = 25$$

$$\text{tj.} \quad 2bd - c^2 = 25$$

$$(3) \quad 2c - d^2 = 5$$

$$(1) \text{ i } (3) \Rightarrow b = 5d$$

$$(2) \Rightarrow 10d^2 - c^2 = 25$$

$$(3) \Rightarrow d^2 = 2c - 5$$

$$\Rightarrow 10(2c - 5) - c^2 = 25$$

$$c^2 - 20c + 75 = 0$$

$$c_{1,2} = 10 \pm 5$$

$$c_1 = 15, \quad c_2 = 5.$$

Uzmimo $c = 15$. Tada je $d^2 = 2c - 5$, $d = 5$ i $b = 5d = 25$.

Dakle, jedna mogućnost je

$$R(x) = 25x^4 + 25x^3 + 15x^2 + 5x + 1$$

$$Q(x) = 25x^4 - 25x^3 + 15x^2 - 5x + 1.$$

Ur.

4060. Nađi imaginarni dio kompleksnog broja z^2 , ako vrijedi $\arg[z^3(-1+i)] = \pi$ i $\operatorname{Re}(z^2) = -2\sqrt{3}$.

Rješenje.

$$\arg[z^3(-1+i)] = \pi$$

$$\arg z^3 + \arg(-1+i) = \pi$$

$$3\varphi + \frac{3\pi}{4} = \pi + 2k\pi$$

$$3\varphi = \frac{\pi}{4} + 2k\pi \quad / : 3$$

$$\varphi = \frac{\pi}{12} + \frac{2}{3}k\pi, \quad k \in \mathbb{Z}$$

$$\Rightarrow \varphi = \arg z \in \left\{ \frac{\pi}{12}, \frac{3\pi}{4}, \frac{17\pi}{12} \right\}$$

jer je $0 \leq \varphi < 2\pi$

$$\Rightarrow \arg z^2 = 2\varphi \in \left\{ \frac{\pi}{6}, \frac{3\pi}{2}, \frac{5\pi}{6} \right\}.$$

Iz drugog uvjeta $\operatorname{Re}(z^2) = -2\sqrt{3}$ vidimo da je z^2 smješten u 2. ili 3. kvadrantu, tj. $\arg z^2 = \frac{5\pi}{6}$.

$$\operatorname{tg} \frac{5\pi}{6} = \frac{\operatorname{Im}(z^2)}{\operatorname{Re}(z^2)} \Rightarrow$$

$$\operatorname{Im}(z^2) = -2\sqrt{3} \cdot \left(-\frac{\sqrt{3}}{3} \right) = 2.$$

Ivan Jukić (1), Vukovar

4061. Dokaži da vrijedi jednakost determinanti

$$\det \begin{vmatrix} 1 & a & bc \\ 1 & b & ca \\ 1 & c & ab \end{vmatrix} = \det \begin{vmatrix} 1 & a & a^2 \\ 1 & b & b^2 \\ 1 & c & c^2 \end{vmatrix}.$$

Prvo rješenje. Razvit ćemo svaku determinantu po prvom retku.

$$A = \begin{vmatrix} 1 & a & bc \\ 1 & b & ca \\ 1 & c & ab \end{vmatrix}$$

$$\begin{aligned} &= \begin{vmatrix} b & ca \\ c & ab \end{vmatrix} - a \begin{vmatrix} 1 & ca \\ 1 & ab \end{vmatrix} + bc \begin{vmatrix} 1 & b \\ 1 & c \end{vmatrix} \\ &= ab^2 - ac^2 - a^2b + a^2c + bc^2 - b^2c \end{aligned}$$

$$B = \begin{vmatrix} 1 & a & a^2 \\ 1 & b & b^2 \\ 1 & c & c^2 \end{vmatrix}$$

$$\begin{aligned} &= \begin{vmatrix} b & b^2 \\ c & c^2 \end{vmatrix} - a \begin{vmatrix} 1 & b^2 \\ 1 & c^2 \end{vmatrix} + a^2 \begin{vmatrix} 1 & b \\ 1 & c \end{vmatrix} \\ &= bc^2 - b^2c - ac^2 + ab^2 + a^2c - a^2b. \end{aligned}$$

Odavde dobijemo $A = B$.

Ivan Jukić (1), Vukovar

Drugo rješenje. Tvrdnja vrijedi dodavanjem trećem stupcu lijeve determinante drugi pomnožen s $(a + b + c)$ i oduzimanjem prvog stupca pomnoženog s $(ab + bc + ca)$.

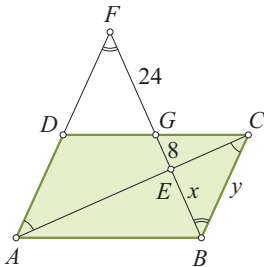
$$\begin{vmatrix} 1 & a & bc \\ 1 & b & ca \\ 1 & c & ab \end{vmatrix} \\ = \begin{vmatrix} 1 & a & bc + a(a + b + c) - (ab + bc + ca) \\ 1 & b & ca + b(a + b + c) - (ab + bc + ca) \\ 1 & c & ab + c(a + b + c) - (ab + bc + ca) \end{vmatrix} \\ = \begin{vmatrix} 1 & a & a^2 \\ 1 & b & b^2 \\ 1 & c & c^2 \end{vmatrix}.$$

Ur.

4062. Stranica $\overline{AD}$ paralelograma $ABCD$ produljena je do točke F . Pravac BF siječe dijagonalu $\overline{AC}$ u E i stranicu $\overline{DC}$ u G . Ako je $|EF| = 32$ i $|FG| = 24$, koliko je $|BE|$?

Rješenje. Kako je $AF \parallel BC$ i jednakosti kutova na slici, po KK poučku o sličnosti je:

$$\triangle AFE \sim \triangle CBE, \quad \frac{|AF|}{|CB|} = \frac{|FE|}{|BE|} \\ \frac{|AF|}{y} = \frac{32}{x} \implies |AF| = \frac{32y}{x} \\ \implies |FD| = \frac{32y}{x} - y.$$

Isto tako je očito:

$$\triangle FDG \sim \triangle FAB, \quad \frac{|FD|}{|AF|} = \frac{|FG|}{|FB|} \\ \implies \frac{\frac{32y - xy}{x}}{\frac{32y}{x}} = \frac{24}{x + 32} \\ \implies (32 - x)(32 + x) = 32 \cdot 24$$

$$32^2 - x^2 = 768$$

$$x^2 = 256 / \sqrt{\quad}$$

$$x = 16.$$

Znači, $x = |BE| = 16$.

Ivan Jukić (1), Vukovar

4063. Radijus trokutu upisane kružnice jednak je 1, a duljine njegovih stranica su cijeli brojevi. Dokaži da su stranice trokuta jednake 3, 4, 5.

Rješenje. Neka je p poluopseg trokuta, a , b , c duljine njegovih stranica. Po Heronovoj formuli je

$$p^2 = p(p - a)(p - b)(p - c).$$

Uvedimo oznake $x = p - a$, $y = p - b$, $z = p - c$. Tada je

$$x + y + z = xyz.$$

Pretpostavimo da je p cijeli broj ili je $p = \frac{1}{2}$ cijeli broj. Prema tome su x , y , z istovremeno ili cijeli brojevi ili su oblika $\frac{k}{2}$, gdje je k neparan broj. Ako je p oblika $\frac{k}{2}$, gdje je k neparan broj, tada je xyz oblika $\frac{m}{8}$, gdje je m neparan broj. Kako to nije moguće, x , y , z su cijeli brojevi. Možemo pretpostaviti $x \leq y \leq z$. Tada je $xyz = x + y + z \leq 3z$, tj. $xy \leq 3$. Moguća su tri slučaja.

1) $x = 1$, $y = 1 \implies 2 + z = z$, što nije moguće.

2) $x = 1$, $y = 2 \implies 3 + z = 2z$, tj. $z = 3$.

3) $x = 1$, $y = 3 \implies 4 + z = 3z$, tj. $z = 2 < y$, što je suprotno pretpostavci.

Dakle, $x = 1$, $y = 2$, $z = 3$ i $p = x + y + z = 6$, $a = p - x = 5$, $b = 4$, $c = 3$.

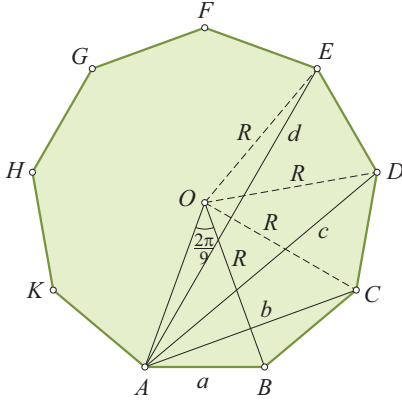
Ur.

4064. Ako je $ABCDEFGHK$ pravilni deveterokut, $|AB| = a$, $|AC| = b$, $|AD| = c$ i $|AE| = d$, dokaži da je $\frac{c}{b} - \frac{a}{d} = 1$.

Rješenje. Primjenjujemo poučak o sinusima redom na trokute ABC , ACO , ADO i AEO pa imamo:

$$a = R \cdot \frac{\sin \frac{2\pi}{9}}{\sin \frac{7\pi}{18}}, \quad b = R \cdot \frac{\sin \frac{4\pi}{9}}{\sin \frac{5\pi}{18}},$$

$$c = R \cdot \frac{\sin \frac{2\pi}{3}}{\sin \frac{\pi}{6}}, \quad d = R \cdot \frac{\sin \frac{8\pi}{9}}{\sin \frac{\pi}{18}}.$$

Sada je

$$\frac{c}{b} - \frac{a}{d}$$

$$= \frac{\sin \frac{2\pi}{3} \sin \frac{5\pi}{18}}{\sin \frac{\pi}{6} \sin \frac{4\pi}{9}} - \frac{\sin \frac{2\pi}{9} \sin \frac{\pi}{18}}{\sin \frac{7\pi}{18} \sin \frac{8\pi}{9}}$$

$$= \frac{\sqrt{3} \sin \frac{5\pi}{18}}{\sin \frac{4\pi}{9}} - \frac{\sin \frac{2\pi}{9} \cos \left(\frac{\pi}{2} - \frac{\pi}{18} \right)}{\cos \left(\frac{\pi}{2} - \frac{7\pi}{18} \right) \cdot 2 \sin \frac{4\pi}{9} \cos \frac{4\pi}{9}}$$

$$= \frac{\sqrt{3} \cos \frac{2\pi}{9}}{2 \sin \frac{2\pi}{9} \cos \frac{2\pi}{9}} - \frac{2 \sin \frac{\pi}{9} \cos \frac{\pi}{9}}{\cos \frac{\pi}{9} \cdot 2 \sin \frac{4\pi}{9}}$$

$$= \frac{\sqrt{3}}{2 \sin \frac{2\pi}{9}} - \frac{\sin \frac{\pi}{9}}{2 \sin \frac{2\pi}{9} \cos \frac{2\pi}{9}}$$

$$= \frac{\sqrt{3} \cos \frac{2\pi}{9} - \sin \frac{\pi}{9}}{2 \sin \frac{2\pi}{9} \cos \frac{2\pi}{9}}$$

$$= \frac{\sqrt{3} \cos \frac{2\pi}{9} - \sin \left(\frac{\pi}{3} - \frac{2\pi}{9} \right)}{\sin \frac{4\pi}{9}}$$

$$= \frac{\sqrt{3} \cos \frac{2\pi}{9} - \left(\sin \frac{\pi}{3} \cos \frac{2\pi}{9} - \cos \frac{\pi}{3} \sin \frac{2\pi}{9} \right)}{\sin \frac{4\pi}{9}}$$

$$= \frac{\sqrt{3} \cos \frac{2\pi}{9} - \frac{\sqrt{3}}{2} \cos \frac{2\pi}{9} + \frac{1}{2} \sin \frac{2\pi}{9}}{\sin \frac{4\pi}{9}}$$

$$= \frac{\frac{\sqrt{3}}{2} \cos \frac{2\pi}{9} + \frac{1}{2} \sin \frac{2\pi}{9}}{\sin \frac{4\pi}{9}}$$

$$= \frac{\sin \frac{\pi}{3} \cos \frac{2\pi}{9} + \cos \frac{\pi}{3} \sin \frac{2\pi}{9}}{\sin \frac{4\pi}{9}}$$

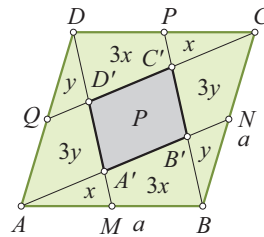
$$= \frac{\sin \left(\frac{\pi}{3} + \frac{2\pi}{9} \right)}{\sin \frac{4\pi}{9}} = \frac{\sin \frac{5\pi}{9}}{\sin \frac{4\pi}{9}}$$

$$= \frac{\sin \left(\pi - \frac{5\pi}{9} \right)}{\sin \frac{4\pi}{9}} = \frac{\sin \frac{4\pi}{9}}{\sin \frac{4\pi}{9}} = 1.$$

Ivan Jukić (1), Vukovar

4065. U rombu $ABCD$ su M, N, P, Q položišta stranica $\overline{AB}, \overline{BC}, \overline{CD}, \overline{DA}$, tim redom. Kolika je površina četverokuta određenog pravcima AN, BP, CQ, DM ako je površina romba jednaka 100 cm^2 .

Rješenje. Pravci dijele romb $ABCD$ na četiri trokuta i pet četverokuta kao na slici.

Iz $\triangle AMA' \sim \triangle ABB'$

$$\frac{P_{\triangle ABB'}}{x} = \left(\frac{a}{a} \right)^2 \Rightarrow P_{\triangle ABB'} = 4x.$$

Isto tako je

$$P_{\triangle CDD'} = 4x \text{ te } P_{\triangle AA'D} = P_{\triangle BCC'} = 4y.$$

Zato površine možemo označiti kao na slici.

Uočimo da vrijedi:

$$3x + P + 3x = 50$$

$$\underline{3y + P + 3y = 50}$$

jer je

$$P_{\triangle ABN} = P_{\triangle DCQ} = \frac{1}{4} \cdot 100 = 25.$$

Oduzimanjem gornjih dviju jednažbi slijedi $x = y$. Sada iz

$$P_{\triangle ABN} = 25 \implies 4x + y = 25 \implies$$

$$5x = 25 \implies x = 5 \quad (\text{i } y = 5).$$

iz jedne od jednažbi sustava je:

$$6x + P = 50$$

$$30 + P = 50$$

$$P = 20 \text{ cm}^2.$$

Ivan Jukić (1), Vukovar

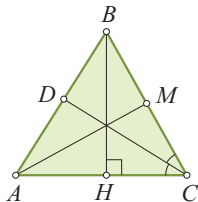
4066. Nadi vezu između stranica a, b, c trokuta ABC ako se težišnica $\overline{AM}$, visina $\overline{BH}$ i simetrala CD kuta $\sphericalangle ACB$ sijeku u jednoj točki.

Rješenje. Prema Cevinom teoremu je:

$$\frac{|AD|}{|BD|} \cdot \frac{|BM|}{|CM|} \cdot \frac{|CH|}{|AH|} = 1. \quad (*)$$

Kako je $\overline{AM}$ težišnica vrijedi

$$|BM| = |CM| \quad \text{i} \quad \frac{|BM|}{|CM|} = 1.$$

Teorem koji kaže da simetrala unutarnjeg kuta trokuta dijeli nasuprotnu stranicu u omjeru preostalih dviju stranica daje nam

$$\frac{|AD|}{|BD|} = \frac{b}{a} \xrightarrow{(*)} \frac{b}{a} \cdot \frac{|CH|}{|AH|} = 1$$

$$\implies \frac{|CH|}{|AH|} = \frac{a}{b}.$$

Stavimo $|CH| = ka$ i $|AH| = kb$, $0 < k < 1$. Sada je

$$ak + bk = b \implies k = \frac{b}{a+b}.$$

S druge strane, primjenom Pitagorina poučka na $\triangle ABH$ i $\triangle BHC$ je:

$$|BH|^2 = c^2 - k^2 b^2 \quad \text{i} \quad |BH|^2 = a^2 - k^2 a^2$$

$$\implies c^2 - k^2 b^2 = a^2 - k^2 a^2$$

$$\implies k^2 = \frac{a^2 - c^2}{a^2 - b^2}.$$

U ovu jednakost stavimo $k = \frac{b}{a+b}$ i slijedi:

$$\frac{b^2}{(a+b)^2} = \frac{a^2 - c^2}{a^2 - b^2} \implies \frac{b^2}{a+b} = \frac{a^2 - c^2}{a-b}.$$

Ivan Jukić (1), Vukovar

4067. Iz jednog vrha trokuta povučena je težišnica duljine t . Ona dijeli kut pri tom vrhu na dijelove ε i φ . Dokaži da je površina trokuta jednaka

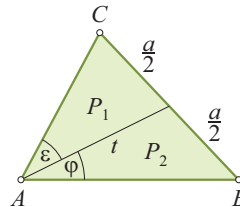
$$P = \frac{2t^2 \sin \varepsilon \sin \varphi}{\sin(\varepsilon + \varphi)}.$$

Rješenje.

$$P_1 = \frac{1}{2}bt \sin \varepsilon, \quad P_2 = \frac{1}{2}ct \sin \varphi$$

$$P = \frac{1}{2}bc \sin(\varepsilon + \varphi)$$

Vidimo da je $P_1 = P_2 = \frac{1}{2}P$.

$$P = 2P_1$$

$$bc \sin(\varepsilon + \varphi) = 2bt \sin \varepsilon$$

$$c = \frac{2t \sin \varepsilon}{\sin(\varepsilon + \varphi)}$$

$$P = 2P_2$$

$$bc \sin(\varepsilon + \varphi) = 2ct \sin \varphi$$

$$b = \frac{2t \sin \varphi}{\sin(\varepsilon + \varphi)}$$

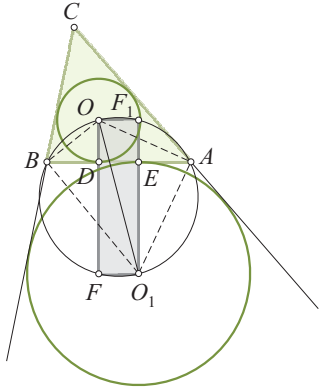
$$P = \frac{1}{2} \cdot \frac{2t \sin \varphi}{\sin(\varepsilon + \varphi)} \cdot \frac{2t \sin \varepsilon}{\sin(\varepsilon + \varphi)} \cdot \sin(\varepsilon + \varphi)$$

$$= \frac{2t^2 \sin \varepsilon \sin \varphi}{\sin(\varepsilon + \varphi)}.$$

Ivan Jukić (1), Vukovar

4068. Upisana i pripisana kružnica trokuta ABC dodiruju stranicu $\overline{AB}$ u točkama D i E . Pokaži da je $|AD||DB| = |AE||EB|$ i da je to površina pravokutnika čije su duljine stranice jednake duljinama polumjera tih kružnica.

Rješenje. Neka su O, O_1 središta upisane i pripisane kružnice koje dodiruju stranicu $\overline{AB}$ trokuta ABC . Povucimo dužine $\overline{AO}, \overline{BO}, \overline{AO_1}, \overline{O_1B}$ i kontruirajmo kružnicu kroz točke A, O, B, O_1 . Produžimo $\overline{OD}$ do sjecišta F s tom kružnicom i povucimo dužinu $\overline{FO_1}$.

Dokaz. AO i AO_1 su simetrale kutova uz $\sphericalangle A$, a BO i BO_1 su simetrale kutova uz $\sphericalangle B$. Tada je $\sphericalangle OAO_1 = \sphericalangle OBO_1 = 90^\circ$. Dakle, četverokut $AOBO_1$ je tetivni i $\overline{OO_1}$ je dijelitelj pravokutne kružnice. $\sphericalangle OFO_1 = 90^\circ$ i četverokut $EDFO_1$ je pravokutnik: $|EO_1| = |DF|$. Sada je

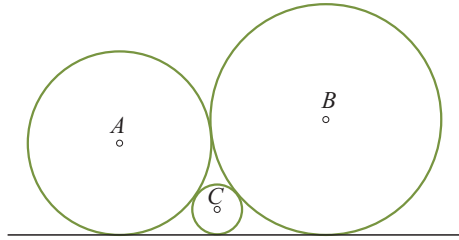
$$|AD| \cdot |DB| = |OD| \cdot |DF| = |OD| \cdot |EO_1|.$$

Slično se produženjem $\overline{O_1E}$ do središta s kružnicom O_1AO u točki F_1 dobiva

$$|AE| \cdot |EB| = |OD| \cdot |EO_1|.$$

Ur:

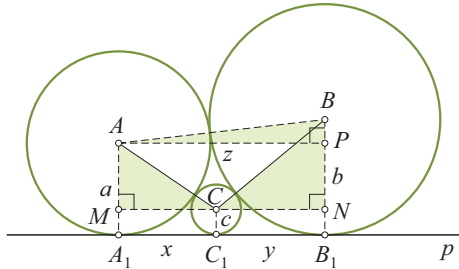
4069. Tri kružnice sa središtima A, B, C dodiruju se međusobno i imaju zajedničku tangentu, kao na slici.

Ako su a, b, c polumjeri kružnica sa središtima A, B, C dokaži

$$\frac{1}{\sqrt{c}} = \frac{1}{\sqrt{a}} + \frac{1}{\sqrt{b}}.$$

Rješenje. Neka su A_1, B_1, C_1 nožišta okomica spušteneh na pravac p redom iz središta A, B, C .

Iz $\triangle AMC$ po Pitagorinu poučku je:

$$x^2 = (a + c)^2 - (a - c)^2, \quad x = 2\sqrt{ac}.$$

Isto tako iz $\triangle BCN$ je:

$$y^2 = (b + c)^2 - (b - c)^2, \quad y = 2\sqrt{bc}.$$

Iz $\triangle ABP$ po Pitagorinu poučku je:

$$z^2 = (a + b)^2 - (a - b)^2, \quad z = 2\sqrt{ab}.$$

Budući je

$$z = x + y$$

$$2\sqrt{ab} = 2\sqrt{ac} + 2\sqrt{bc} \quad / : 2\sqrt{abc}$$

$$\frac{1}{\sqrt{c}} = \frac{1}{\sqrt{b}} + \frac{1}{\sqrt{a}}.$$

Ivan Jukić (1), Vukovar

4070. Brojevi $1, 2, \dots, 2n$ poredani su proizvoljno na $2n$ mjesta koja su numerirana s $1, 2, \dots, 2n$. Zatim se zbroji svaki redni broj s brojem koji mu je pridružen. Dokaži da među tim sumama postoje barem dvije koje imaju isti ostatak pri diobi s $2n$.

Rješenje. Pretpostavimo da se pojavljuju svi ostaci $0, 1, 2, \dots, 2n-1$. Zbroj svih cijelih brojeva i njihovih rednih brojeva je:

$$\begin{aligned} S_1 &= 2(1 + 2 + \dots + 2n) \\ &= 2n(2n + 1) \equiv 0 \pmod{2n}. \end{aligned}$$

Zbroj svih ostataka je:

$$\begin{aligned} S_2 &= 0 + 1 + \dots + 2n - 1 = n(2n - 1) \\ &= 2n \cdot n - n \equiv -n \pmod{2n} \\ &\equiv 2n - n \equiv n \pmod{2n}. \end{aligned}$$

Ako su svi ostaci različiti mora biti

$$S_1 \equiv S_2 \pmod{2n},$$

a to nije moguće jer je $0 \not\equiv n \pmod{2n}$ za $n \geq 1$. Ovim smo dobili proturječje i dokazali tvrdnju zadatka.

Ivan Jukić (1), Vukovar

D) Rješenja iz fizike

OŠ – 558. Opruga se produlji za 3 cm kad se na nju objesi uteg mase 50 g. Kad se na nju objesi staklena kocka produljenje opruge iznosi 9.6 cm. Kolika je duljina brida kocke? Gustoća stakla iznosi 2500 kg/m^3 .

Rješenje.

$$m_1 = 50 \text{ g} = 0.05 \text{ kg}$$

$$\Delta l_1 = 3 \text{ cm} = 0.03 \text{ m}$$

$$\Delta l_2 = 9.6 \text{ cm} = 0.096 \text{ m}$$

$$\rho = 2500 \text{ kg/m}^3 = 2.5 \text{ g/cm}^3$$

$$a = ?$$

$$k = \frac{F_1}{\Delta l_1}$$

$$F_1 = G_1 = mg = 0.5 \text{ N}$$

$$k = \frac{0.5 \text{ N}}{0.03 \text{ m}} = \frac{50 \text{ N}}{3 \text{ m}}$$

$$F_2 = k\Delta l_2 = \frac{50 \text{ N}}{3 \text{ m}} \cdot 0.096 \text{ m} = 1.6 \text{ N} = G_2$$

$$m_2 = \frac{G_2}{g} = 0.16 \text{ kg} = 160 \text{ g}$$

$$V = \frac{m}{\rho} = \frac{160 \text{ g}}{2.5 \text{ g/cm}^3} = 64 \text{ cm}^3 = a^3$$

$$a = 4 \text{ cm}.$$

Jakov Smoljak (8),
OŠ Mate Lovraka, Zagreb

OŠ – 559. Luka je mjerio broj otkucaja srca i utvrdio da u mirovanju ima 60 otkucaja u minuti. Zna da je snaga ljudskog srca oko 2.5 W. Koliko energije potroši srce tijekom dana, a koliko za jedan otkucaj?

Rješenje.

$$n = 60$$

$$t = 1 \text{ min}$$

$$\underline{P = 2.5 \text{ W}}$$

$$E_1 \text{ dan} = ?$$

$$E_1 \text{ otkucaj} = ?$$

$$E_1 \text{ minuta} = Pt = 2.5 \text{ W} \cdot 60 \text{ s} = 150 \text{ J}$$

$$E_1 \text{ otkucaj} = \frac{150 \text{ J}}{60} = 2.5 \text{ J}$$

$$1 \text{ dan} = 24 \text{ h} = 1440 \text{ min}$$

$$E_1 \text{ dan} = 150 \text{ J} \cdot 1440 = 216\,000 \text{ J}.$$

Niko Kurtović (8),
OŠ Mate Lovraka, Zagreb

OŠ – 560. Baterija ima svoj unutarnji otpor. Učenik je, želeći ga odrediti, izmjerio napon na novoj bateriji od 4.5 V dok nije bila spojena u strujni krug. Napon je tada iznosio 4.8 V. Kad ju je spojio sa žaruljicom i ampermetrom izmjerio je struju od 250 mA. Napon na krajevima žaruljice je tada iznosio 4.4 V. Koliki je unutarnji otpor baterije?

Rješenje.

$$U_1 = 4.8 \text{ V}$$

$$I = 250 \text{ mA} = 0.25 \text{ A}$$

$$\underline{U_2 = 4.4 \text{ V}}$$

$$R_b = ?$$

$$U_b = U_1 - U_2 = 4.8 \text{ V} - 4.4 \text{ V} = 0.4 \text{ V}$$

$$R = \frac{U}{I} = \frac{0.4 \text{ V}}{0.25 \text{ A}} = 1.6 \Omega.$$

Luka Sabolić (8),
OŠ Mate Lovraka, Zagreb

OŠ – 561. U Zagrebu se provodi projekt postavljanja solarnih panela na krovove škola. Jedan panel ima površinu 10 m^2 . Prosječna količina Sunčevog zračenja iznosi 1000 W/m^2 . Korisnost panela je oko 20 % i dnevno radi prosječno 5 sati. Ako škola dnevno troši 30 kWh elekt-

rične energije, koliko bi trebalo postaviti takvih panela da pokriju sve potrebe škole?

Rješenje.

$$A = 10 \text{ m}^2$$

$$\frac{P}{m^2} = 1000 \text{ W/m}^2$$

$$\eta = 20 \% = 0.2$$

$$t = 5 \text{ h}$$

$$E = 30 \text{ kWh}$$

$$n = ?$$

$$P = \frac{E}{t} = \frac{30 \text{ kWh}}{5 \text{ h}} = 6 \text{ kW}$$

$$P_1 = 10 \text{ m}^2 \cdot 1000 \text{ W/m}^2 = 10\,000 \text{ W}$$

$$P_{1 \text{ korisno}} = \eta P_1 = 0.2 \cdot 10\,000 \text{ W} \\ = 2000 \text{ W} = 2 \text{ kW}$$

$$n = \frac{P}{P_{1 \text{ korisno}}} = \frac{6 \text{ kW}}{2 \text{ kW}} = 3.$$

Mihael Ratkajc (8),
OŠ Mate Lovraka, Zagreb

1882. U svakome vrhu pravilnog 2025-terokuta duljine stranice 1 m nalazi se jedna čestica. Svaka čestica giba se brzinom stalnog iznosa (i istoga za sve čestice) prema čestici u prvome susjednom vrhu, u smjeru kazaljke na satu. Koliki će put prijeći svaka čestica prije nego se sve nađu u istoj točki?

Rješenje. Riješimo problem za pravilni n -terokut. Promotrimo trokut razapet središtem i dvama susjednim vrhovima n -terokuta (na slici je prikazan uvelike raširen trokut). Kut α je $\alpha = 2\pi/n$ pa je $\beta = (\pi - \alpha)/2$. Sve čestice sve vrijeme leže na vrhovima n -terokuta koji se steže prema središtu pa je radijalna komponenta brzine v_r (prema središtu) konstantna. Neka je v iznos brzine svake čestice. Radijalnu brzinu nalazimo kao projekciju vektora ukupne brzine na odgovarajuću stranicu trokuta

$$v_r = v \cos \beta = v \sin \frac{\alpha}{2} = v \sin \frac{\pi}{n}.$$

Tom brzinom čestice moraju prijeći radijalnu udaljenost R do središta. Uz a kao početnu duljinu stranice n -terokuta imamo

$$R = \frac{a}{2 \sin \frac{\pi}{n}}.$$

Za prijeći R potrebno je vrijeme:

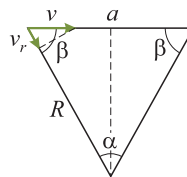
$$t = \frac{R}{v_r} = \frac{a}{2v \sin^2 \frac{\pi}{n}}.$$

Ukupna duljina puta je

$$L = vt = \frac{a}{2 \sin^2(\pi/n)},$$

što daje 207 740 m, tj. gotovo 208 km.

Ur.

1883. Schwarzschildov polumjer je polumjer koji bi kugla dane mase morala imati da bi postala crna rupa. On se pravilno izvodi unutar Einsteinove opće teorije relativnosti, no sretna je okolnost i zanimljiva podudarnost da se isti rezultat može dobiti i klasičnim računom. U sklopu klasičnog razmatranja Schwarzschildov polumjer određuje se iz uvjeta da druga kozmička brzina za lansiranje tijela s površine kugle postane jednaka brzini svjetlosti. (Druga kozmička brzina je minimalna brzina potrebna da bi se lansirano tijelo uspjelo odmaknuti na beskonačnu udaljenost od drugoga tijela – u našem slučaju od promatrane kugle.) Izračunajte Schwarzschildov polumjer Zemlje, tj. koliki bi polumjer Zemlje morao biti da bi ona postala crna rupa. Masa Zemlje je $6 \cdot 10^{24}$ kg.

Rješenje. Druga kozmička brzina v (za tijelo mase m) određuje se iz uvjeta da pri vertikalnom izbačaju s površine kugle mase M kinetička energija izbačenoga tijela bude dovoljna da “nadvlada” razliku gravitacijske potencijalne energije između početne točke na površini kugle i točke u beskonačnosti,

$$\frac{mv^2}{2} = \frac{GMm}{R},$$

gdje je R polumjer kugle, a G opća gravitacijska konstanta. Schwarzschildov polumjer slijedi iz uvjeta da druga kozmička brzina postane jednaka brzini svjetlosti ($v = c$):

$$R = \frac{2GM}{c^2}.$$

Uvrštavanjem brojeva dobivamo 8.9 mm za Schwarzschildov polumjer Zemlje.

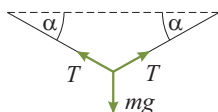
Ur.

1884. Žica duljine $2L$ rastegnuta je horizontalno između dva stupa za rasvjetu. Svjetiljka mase 3 kg obješena je na sredini žice. Koliki će biti kut žice prema horizontali ako je presjek žice 0.2 cm^2 , a njezin Youngov modul elastičnosti 50 GPa ? Uz $g = 10 \text{ m/s}^2$, koristi aproksimaciju malih kutova.

(Zadatak osmislio Duje Dodig.)

Rješenje. Vertikalna komponenta napetosti nit T mora pokriti težinu svjetiljke (mase m):

$$2T \sin \alpha = mg \implies T = \frac{mg}{2 \sin \alpha}.$$

Iz definicije modula elastičnosti E imamo:

$$E = \frac{T/A}{\Delta L/L_0} \implies T = EA \frac{\Delta L}{L_0}.$$

A je površina presjeka žice, L_0 duljina u neopterećenom stanju, a ΔL produljenje. Vidimo:

$$\cos \alpha = \frac{L_0}{L_0 + \Delta L} \implies \Delta L = L_0 \frac{1 - \cos \alpha}{\cos \alpha}.$$

Oдавде je napetost žice

$$T = EA \frac{1 - \cos \alpha}{\cos \alpha}$$

pa uvjet uzdržavanja svjetiljke daje

$$\frac{mg}{2EA} = \frac{1 - \cos \alpha}{\cos \alpha} \sin \alpha.$$

Sad koristimo aproksimaciju malih kutova prema kojoj $\sin \alpha \approx \alpha$ te $\cos \alpha \approx 1 - \alpha^2/2$ (za brojnik nam treba razvoj do drugog člana, a u nazivniku nam je dovoljna samo vodeća jedinica). Oдавде:

$$\frac{mg}{2EA} \approx \frac{\alpha^3}{2} \implies \alpha \approx \sqrt[3]{\frac{mg}{EA}} \approx 1.78^\circ.$$

Ivan Jukić (1),
Gimnazija Vukovar, Vukovar

1885. Zavojnica induktiviteta 0.318 H spojena je u seriju s kondenzatorom promjenjiva kapaciteta i otpornikom od 22Ω . Strujni krug zatvoren je priključivanjem na izvor izmjeničnoga napona amplitude 380 V i frekvencije 50 Hz .

a) Ako je kapacitet kondenzatora $0.5 \mu\text{F}$, izračunaj efektivnu struju u krugu, amplitudu napona na zavojnici te fazni pomak između struje i napona u krugu.

b) Na koju vrijednost treba podesiti kapacitet kondenzatora da bi krugom tekla maksimalna struja? Kolike su tada tražene vrijednosti iz a) dijela zadatka?

(Zadatak osmislio Duje Dodig.)

Rješenje. a) Za zadanu frekvenciju f , kružna frekvencija izmjeničnoga napona je $\omega = 2\pi f \approx 314.16 \text{ s}^{-1}$. Amplituda struje kroz čitav krug dobiva se iz amplitude napona U_0 kao:

$$I_0 = \frac{U_0}{\sqrt{R^2 + \left(\omega L - \frac{1}{\omega C}\right)^2}} \approx 60.6 \text{ mA}.$$

Efektivna struja je

$$I_{\text{eff}} = \frac{I_0}{\sqrt{2}} \approx 42.9 \text{ mA}.$$

Amplituda napona na zavojnici je

$$U_L = I_0 \omega L \approx 6.06 \text{ V}.$$

Budući da je $1/\omega C > \omega L$, napon kasni u fazi za strujom. Fazni pomak određen je s

$$\text{tg } \varphi = \frac{1}{R} \left(\frac{1}{\omega C} - \omega L \right), \quad \text{što daje } \varphi = 89.8^\circ.$$

b) Struja je maksimalna kad je nazivnik iz I_0 najmanji, tj. kad je $\omega L - 1/\omega C = 0$, pa:

$$C = \frac{1}{\omega^2 L} \approx 31.9 \mu\text{F}.$$

Tražene veličine sada su: $I_0 \approx 17.3 \text{ A}$, $I_{\text{eff}} \approx 12.2 \text{ A}$, $U_L = 1725.6 \text{ V}$ i $\varphi = 0^\circ$.

Ur.

1886. Raketa se lansira vertikalno uvis izbacivanjem vrućih plinova u dva navrata, s vremenskom razlikom Δt (prvo izbacivanje nastupa dok raketa još miruje na tlu, a drugo nakon Δt). Svako izbacivanje plinova traje vrlo kratko, a količina izbačenoga plina u oba je slučaja jednaka. Ako je brzina plina s obzirom na raketu jednaka u , koliki treba biti Δt da bi raketa dosegla najveću visinu? Zanemari otpor zraka.

(Zadatak osmislio Duje Dodig.)

Rješenje. Neka je M početna masa rakete, a m masa plina koji izlazi pri jednom izbacivanju. Pri prvom izbacivanju masa rakete smanji se s M na $M - m$. Prema klasičnom obliku raketne jednadžbe za vrlo kratka izbacivanja promjena brzine iznosi

$$\Delta v_1 = u \ln \frac{M}{M - m}.$$

Kako je raketa u početku mirovala, nakon prvog izbacivanja brzina joj je upravo $v_1 = \Delta v_1$. Tijekom uzdizanja u trajanju Δt gravitacija je jednoliko usporava, pri čemu joj se brzina smanjuje na

$$v_2 = v_1 - g\Delta t = u \ln \frac{M}{M-m} - g\Delta t.$$

Pri drugom izbacivanju plina masa rakete smanji se s $M-m$ na $M-2m$, tako da u vrlo kratkom vremenu raketa dobije nagli potisak u brzini od

$$\Delta v_2 = u \ln \frac{M-m}{M-2m}.$$

Stoga je brzina nakon drugog izbacivanja plina

$$v'_2 = v_2 + \Delta v_2 = u \ln \frac{M}{M-2m} - g\Delta t.$$

Ukupna visina koju dosegne raketa sastoji se od početnog pomaka tijekom Δt ,

$$H_1 = v_1 \Delta t - \frac{g(\Delta t)^2}{2}$$

i od dodatnog pomaka nakon postizanja v'_2

$$H_2 = \frac{(v'_2)^2}{2g},$$

sve do zaustavljanja na visini $H = H_1 + H_2$,

$$H = \frac{u^2}{2g} \ln^2 \frac{M}{M-2m} + \Delta t \cdot u \ln \frac{M-2m}{M-m}.$$

Kako je član pod drugim logaritmom (koji množi Δt) manji od jedinice, logaritam je negativan pa je ovo padajuća funkcija od Δt . Stoga se najviša vrijednost od H postiže za najmanju vrijednost $\Delta t = 0$. Drugim riječima, što dulje čekamo s drugim izbacivanjem plina, konačna visina rakete bit će manja pa je optimalno odmah izvesti oba potiska, jedan za drugim.

Ur.

1887. U medicini se često koriste radioaktivni kobalt ^{60}Co , čije je vrijeme poluživota 5.27 godina, te radioaktivni jod ^{131}I vremena poluživota 8.025 dana. Izračunajte omjer početnih masa ^{60}Co i ^{131}I ako su im u početnome trenutku aktivnosti jednake. Nakon koliko vremena će im omjer aktivnosti biti jednak 100? Koristite molarnu masu (po molu atoma) $M_{\text{Co}} = 60 \text{ g/mol}$ za ^{60}Co i $M_{\text{I}} = 131 \text{ g/mol}$ za ^{131}I .

Rješenje. Uz T_i kao vrijeme poluživota danoga izotopa, aktivnost njegova uzorka je

$$A_i(t) = \frac{N_i \ln 2}{T_i} 2^{-t/T_i},$$

gdje je N_i početni broj atoma danog izotopa.

Taj broj atoma nalazimo iz

$$N_i = \frac{m_i}{M_i} N_A,$$

gdje je N_A Avogadrova konstanta, m_i masa, a M_i molarna masa izotopa. Iz uvjeta zadatka $A_{\text{Co}}(0) = A_{\text{I}}(0)$ za omjer masa u početnom trenutku nalazimo

$$\frac{m_{\text{Co}}}{m_{\text{I}}} = \frac{M_{\text{Co}} T_{\text{Co}}}{M_{\text{I}} T_{\text{I}}} \approx 109.8.$$

Aktivnost se može izraziti i kao

$$A_i(t) = A_0^{(i)} 2^{-t/T_i}$$

gdje je $A_0^{(i)}$ aktivnost u početnom trenutku. Zbog uvjeta jednakih početnih aktivnosti ($A_0^{(\text{Co})} = A_0^{(\text{I})}$) ovaj oblik jednostavniji je za nalaženje vremena t nakon kojeg će omjer aktivnosti biti jednak 100. Kako se ^{131}I brže raspada, njegova aktivnost će ranije pasti pa će omjer $A_{\text{Co}}(t)/A_{\text{I}}(t)$ biti veći od jedinice. Stoga trebamo riješiti

$$\frac{A_{\text{Co}}(t)}{A_{\text{I}}(t)} = 2^{-t(1/T_{\text{Co}} - 1/T_{\text{I}})} = 100,$$

odakle je $t = \frac{T_{\text{Co}} T_{\text{I}}}{T_{\text{Co}} - T_{\text{I}}} \log_2 100 \approx 53.54$ dana.

Ur.

1888. Svjetlost prolazi kroz tri staklena bloka. Indeks loma prvoga bloka je 1.5, a drugoga 1.6. Razlika u valnim duljinama svjetlosti u tim dvama blokovima iznosi 20 nm. Kolika je valna duljina svjetlosti u trećem bloku, indeksa loma 1.8?

Rješenje. Veza između valne duljine λ_0 u vakuumu i λ_i u mediju indeksa loma n_i je $\lambda_i = \lambda_0/n_i$. Uz $n_1 = 1.5$, $n_2 = 1.6$ i $\Delta\lambda = 20 \text{ nm}$ je

$$\Delta\lambda = \frac{\lambda_0}{n_1} - \frac{\lambda_0}{n_2},$$

odakle je

$$\lambda_0 = \frac{n_1 n_2}{n_2 - n_1} \Delta\lambda = 480 \text{ nm}.$$

U trećem bloku, s $n_3 = 1.8$, sada je:

$$\lambda_3 = \frac{\lambda_0}{n_3} \approx 266.7 \text{ nm}.$$

Ivan Jukić (1), Vukovar

Napomena uredništva: Razlika valne duljine $\Delta\lambda$ greškom je zadana kao 20 nm umjesto 30 nm. U tom slučaju ispalo bi $\lambda_3 = 400 \text{ nm}$.